

Forspildte muligheder oppositionens svigt i finanskrisen

Skrevet af: **Anders Lundkvist** | Offentliggjort: 01. december 2009

I det sidste halve år har verdens aktiekurser bevæget sig opad, i takt med arbejdsløsheden. Det er fordi realøkonomien retter sig senere end den finansielle økonomi, hedder det. Det er heller ikke forkert, men det illustrerer også at selskabernes og lønmodtagernes velvære er to adskilte størrelser, faktisk kan det være godt for profitten at fyre folk. Hvad der er skidt for befolkningen, kan være godt for finanskapitalen.

Dubai er den moderne kapitalismens juvel. Det er også en diktatorisk styret slaveøkonomi. Emiratets manglende evne til at honorere sine lån truer nu med at genoplive finanskrisen. Det kan blive et lille skvulp, men det kan også brede sig som ringe i vandet, i hvert fald giver det alvorlige problemer for flere store europæiske banker. Det diskuteres i disse dage. Det diskuteres ikke, hvorfor vestlige banker har fået lov til at subsidiere et sådant ørkenhelvede. Det ville nemlig sætte spørgsmålstegn ved kapitalens frihed, og så er vi som bekendt halvvejs til Nordkorea.

Mens vi venter på, hvilken effekt sammenbruddet i Dubai får, er der god grund til at diskutere den hjemlige situation efter bankpakkerne i december og januar. Den gode grund er at vi intet har hørt, og grunden til *det* er at forligspartierne, inklusive SD og SF, har lovet hinanden at diskutere den finansielle udvikling i kølvandet på disse pakker bag lukkede døre. Det betyder at den danske bankkrise, som så meget andet, fra ejendomsskatter til den 'stramme' udlændingepolitik, er taget af den politiske dagsorden.

Det siger Niels Lunde fra Politiken, men det er nu ikke helt rigtigt.

For det første: Ligesom regeringen er betalt for at mene, at den er helt uskyldig og at alle problemerne er kommet fra den stygge omverden, må oppositionen naturligvis fremhæve at skattestop, flexlån og andet blæste den danske boligboble meget mere op end tilfældet var i udlandet, hvorfor faldet måtte blive dybere; arbejdsløsheden stiger langt mere i Danmark end i udlandet. For så vidt er finanskrisen politisk tema.

For det andet: For et par måneder siden kom SD med et glimrende forslag om en statsbank. Hvis der kan spares penge på at kommunal dagpleje konkurrerer med private udbydere, må der da også være spandervis af effektiviseringsgevinster at hente ved at give de private banker et offentligt modspil. Men hvor er de analyser fra CEPOS og Erhvervsministeriet, der med klare tal viser dette? Eller er der noget, jeg har misforstået? Er meningen med konkurrence mellem det private og offentlige ikke effektivisering, men at udkonkurrere og marginalisere det offentlige? Tænk på ramaskriget i USA over Obama's forslag om en 'public option' indenfor sundhedsvæsenet.

Desværre var dette socialdemokratiske forslag en enlig svale. Taktisk var det måske heller ikke klogt at lægge ud med et så radikalt forslag, der pt. er helt uden politiske muligheder. Mere end det: Det virkede som en lidt gratis bodsøvelse, efter at man i januar, da regeringen havde en interesse i et bredt forlig om Bankpakke II, forspildte muligheden for lidt mere demokratisk kontrol med bankkapitalen. Man skrev under på gaverne, uden sikkerhed for at de kom videre, i form af øget långivning.

Gaver? Det var jo overvejende statsgarantier. Ja, men statsgarantier er blot et andet ord for cool cash. Enhver akties kurs er bestemt af to ting, chancen for gevinst og risikoen for tab. I takt med at staten fjerner denne risiko, bedres kursen. Jeg véd ikke om Danske Bank kan takke staten for en fjerdedel eller halvdelen af kursværdien, men det er ikke småting.

Faktisk er det ikke først med bankpakkerne, at staten har subsidieret den trængte finanskapital. Det er sket i takt med at det offentlige har tilladt Møller-Mærsk's datterselskab (Danske Bank) at vokse til nu at udgøre omkring halvdelen af bankmarkedet, og måske en tredjedel af hele det finansielle marked, jf. min analyse af dansk kapitalisme i 'Dansk Nyliberalisme', Frydenlund 2009.

Dermed er Danske Bank blevet 'too big to fall'. Da en fallit vil rive det meste af den danske økonomi med sig, er det udelukket, at det offentlige vil tillade dette. Hvis myndighederne tøver, kan banken blot henvise til sin bedstefar - Landmandsbanken - der i 1922 krakkede efter et spekulationsorgie af dimensioner, der involverede halvdelen af den danske overklasse: Den blev bailed out, men sent og ufuldstændigt, hvilket var en afgørende grund til at dansk økonomi stod i stampe i hele tiåret.

Dette betyder at Danske Bank aktier er om ikke risikofri - det kan gå op og ned - så dog at de har en bund under sig, i modsætning til aktier fra mere dødelige småbanker. Det véd alle investorer og derfor er de villige til at betale en merpris for denne aktie; og det véd banken, hvorfor den kan tillade sig at tage flere risici efter deisen, at profitterne privatiseres, mens tab socialiseres. Jf. Danske Bank's investeringer i amerikanske subprime lån.

Og nu er garantien bekræftet og udvidet med bankpakkerne (især den sidste, den første havde et fornuftigt element af gensidig bankforsikring). En rationel direktør for banken vil i fremtiden kaste sig ud i endnu mere dristige spekulationer.

For oppositionen var det under forhandlingerne om Bankpakke II at tid og sted var til at sige disse ting, og stille krav om at gøre noget ved disse problemer; fornuftige forslag nogle måneder senere var for sent.

Hvad skulle oppositionen have krævet, dengang i januar, da den havde en vis indflydelse?

Der har været megen snak om loft over direktørlønninger og bonus, ikke mindst efter at finanskapitalen for nylig har fejret de stigende aktiekurser og statssubsidieringen med eksorbitante bonusser til de bedste spekulanter. Sådanne krav havde selvfølgelig været fint, men det ville mest være symbolpolitik. Det er trods alt småpenge i det samlede billede, og det giver indtryk af at problemet er menneskelig grådighed. Kapitalismen bygger på grådighed, og hvis man vil have mindre af den vare, må man inddæmme kapitalismen, snarere end dens aktører.

Man kunne også være gået til ondets rod, altså Danske Bank's særstatus af at være uundværlig, ved at kræve banken opsplittet i 5 mindre banker, der hver for sig ville være 'so small that they can fall'. Den løsning ville tiltalt landets liberale politikere, som formodes at være optaget af at forvandle den oligopolistiske danske kapitalisme til en sund markedsøkonomi, hvor en masse banker konkurrerer om kunderne. Her ville der dog blive en kamp med Straarup, der mener at der er for mange banker i Danmark (og det er ikke hans egen, han mener skal luges ud).

Spøg til side (og i øvrigt er det reaktionært, dvs. udsigtsløst, at ønske sig tilbage til markedsøkonomien): Det, oppositionen skulle have gjort, var ganske enkelt at have sikret kontrol med bankkapitalen som modydelse for garantierne. I stedet fik vi en storsmilende Ole Sohn, der fejrede at de borgerlige partier, som havde ført landet ud i den finansielle og økonomiske krise, anerkendte SF som 'økonomisk ansvarlig' ved at tilstå partiet ret til at skrive under på uddelingen af gaver til finanskapitalen. I SF's gamle programmer var nøglekravene: 1) Økonomisk demokrati, 2) Virksomhedsdemokrati, og 3) Demokratisering af den finansielle sektor.

Det er ikke udelukket at man i den virkelige verden kunne være kommet et stykke ad den rigtige vej. Bankerne var grundigt delegitimerede efter at have demonstreret deres inkompetence, så det ville ikke have været uoverkommeligt at forklare befolkningen - og (vigtigere) regeringens potentielle vælgere - at det næsten ville være fysisk umuligt for det offentlige at gøre det dårligere. Hertil kom

at mange banker faktisk havde brug for penge og garantier og derfor ikke var i en position, hvor de blot kunne sige nej. Både regeringen og bankerne stod altså svagt.

Det, det drejer sig om, er demokratisk kontrol med bankernes udlån, så man kan nedlægge veto mod spekulation i værdipapirer og luftige byggeprojekter. Og måske også så man positivt kan lede kapitalen over i fornuftige investeringer i miljø, offentlig transport og andre samfundsnyttige formål. I andre sammenhænge indebærer socialhjælp kontrol; noget for noget. Det er ikke klart, hvorfor den finansielle verden skal være undtaget fra denne sammenhæng. Ved afstemningen om den store amerikanske bail out sidste efterår stemte venstreorienterede demokrater imod, fordi støtten ikke blev afbalanceret med kapitalkontrol (liberale blandt republikanerne stemte også imod, eftersom de af princip var modstandere af statsindblanding, herunder offentlige gaver). I Danmark afstod oppositionen fra et sådant krav. Det var både en dumhed og et svigt.

Hvordan denne kapitalkontrol skulle effektueres er et mere teknisk spørgsmål.

Der skulle have været en sådan offentlig deltagelse i bestyrelser og direktioner, at der i det mindste var vetoret. Denne magt kunne være bakket op af offentligt ejede aktier. Det ville koste penge, men ville formodentlig have været nødvendig for at få en sådan løsning. På den anden side er der ikke de bedste erfaringer med offentlige aktier: Ofte sælges de igen, når tordenvejret er drevet over, og har da blot fungeret som subsidiering, og hvis ejerskabet er permanent fedtes det offentlige let ind i kapitalen logik. Iflg. Niels Lunde er den danske stat kommet for at skade at blive delejer af ikke mindre end 64 banker - og hvad så?

Offentlige repræsentanter, med en god lovgivning og hele statsmagten i ryggen, er tilstrækkeligt og simple, men måske ikke så politisk fremkommeligt.

Tendensen i vore dage er at kapitalen fortrænger demokratiet, pengene folket.

I midten af 1800-tallet beskrev Marx præcist regeringerne som 'udvalg til varetagelse af kapitalens fællesinteresser'. Så fik vi demokratiet som modmagt, og i mange lande, fx Danmark og USA, styrkedes det betydeligt i 30'erne, da folk valgte Stauning og Roosevelt frem for kapitalistisk kaos. Efter 1980 har vi så fået nyliberalismen. Dennes apoteose er Berlusconi og Sarkozy, hvis regeringer - modsat regeringerne på Marx's tid - varetager højst specifikke og personlige kapitalinteresser.

Men dette er ikke en naturlov.

For nylig har Lula i Brasilien indført en Tobin-skat på hele 2% (Attac advokerer generelt ½%) på kapitalbevægelser. Kampen for demokrati er først slut, når man selv giver op. Hvis skulpene fra Dubai når Danmark, får oppositionen endnu en chance.